

POD ANESTEZIJOM STIHA

(Vojislav Karanović: *Naše nebo*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2007)

Razmišljajući o onom stihu *Pišem mahom jednostavne pesme* iz jedne od Karanovićevih pesama „Poezija nastaje“, ne mogu a da se ne zapitam da li nam ova autopoetička izjava pomaže ili odmaže pri čitanju nove zbirke, *Naše nebo*. Jer, ako je u prethodnoj zbirci, *Svetlost u naletu*, ta jednostavnost bila prisutna na jezičkom planu, ako se ona pomaljala kao vezivno tkivo neuhvatljivih semantičkih udara, ona se, u zbirci pred nama, katkada pokazuje tako izravno, tako nedvosmisleno, da je čitalac primoran da ustukne, te da pesmu malko zamagli svojim kratkovidim pogledom. Kako pomiriti ovu krajnju jednostavnost i napeti kritičarski nerv željan tumačenja? *Naše nebo* jeste knjiga satkana od pomirenja, a doprinos teističke crte, nenametljivo provučene, nije neznatan pritom. Reklo bi se da ona odražava i neku vrstu svesti o iscrpljivanju jednog poetičkog usmerenja, ali da nastoji da, upravo na tom mestu gašenja, na prostoru iza čina i iza pokreta, još jednom pusti glas. Jer, ova zbirka, sasvim je to jasno, posebno kada je reč o izgradnji pesničke slike, nastaje na tragu *Svetlosti u naletu*, ali ide i korak dalje od prepoznatljivih Karanovićevih poetičkih putokaza. Neke pesme, u tom raskoraku, uspevaju da uspostave onu teško dosežnu meru jednostavnosti i zrelosti. Druge pak pokazuju da se tim putem dalje ne može.

Na početku prvog ciklusa zbirke, nazvanog „Iznad tla“, nalazimo stihove koji mogu poslužiti kao predvorje ovog pesničkog sveta – „Svaki tren jeste prozor/ kroz koji može da se/ vidi uzdrhtalo telo sunca“ („Dani, noći“). Pesnik je taj koji prozore otvara, koji pesmom zahvata i onu prašinu probuđenu pod mlazom sunca, on vraća čulima njihovu zakrčljalu funkciju. U pesmi „Tuneli“, dočaran je odnos zaglušenih, zatomljenih čula, koja su se odvikla od svakog neposrednog pristupanja, i okolnog sveta što se opire kušanju. Svest o uranjanju u vazduh, kao da je reč o vodi ili zemlji, neophodna je da bi se pojnilo koliki su raskoli među ubrzanim bićima što se samo po obrisima međusobno naslućuju. Za pesmu je potrebno usporiti svet, pa je tek pod njenim anestetičkim dejstvom moguće sagledati da između nas postoje *gromade vazduha* ili tišina. Pesma koja ciklusu daruje ime, na posebno upečatljiv način pokušava da dočara jednu zaboravljenu sferu, prostor koji je neuništiv, ali se lako previđa. Gotovo ritualno izokretanje sveta, kosmičko preraspoređivanje, očigledno je i u poigravanju naslovom. Jer, u tkivu pesme, razjašnjava se da to „iznad tla neba ostaju/ još malo da lebde/ mišići, žilice, vlakna –// ti vilinski konjici/ koji kroz naša tela lete/ kao kroz zemlju svog sna“ („Iznad tla“). Tlo neba je ono što pesnika odeljuje od zvukova, od krupnih kadrova i od svesti, i on će, poput vilinskog konjica, zalebdeti telom svemira. I čini se da nam karanovićevska sumnja ipak ostavlja mogućnost da poverujemo da postoji neka prostorno-vremenska dimenzija u kojoj će to biti primetno, u kojoj će taj let izazvati potres.

„Potres“ je naziv narednog ciklusa, kao i jedne od ključnih pesama. „Potres koji se u zemlji/ tišine osetio/ epicentar je imao/ u misli jednog/ njenog stanovnika// onog što se setio/ reči: život“. Pesnik traga za suptilnijim, nežnijim znakovima bivstvovanja, jer biti grubo, biti naočigled i nauštrb živ, ne znači domognuti se svesti o sopstvenom postojanju. Utrnula, prolaznim zaokupljena svest, reaguje samo u trenutku nečijeg rađanja ili smrti, pa, nespremna da se suoči sa tim iskonskim iskustvom, nesvarenu izbacuje parčad spoznaje. Samo u tišini može da odjekne misao i da zahvati „beline između reči,/ oblake, i čitavo/ nebo jezika“ („Potres“). Ova jednostavna slika, koja uobličenom autorskom intencijom postiže snažan efekat, na nivou je Karanovićevih ostvarenja iz odlične prethodne zbirke. Sličan utisak uobličivosti, sa nenametljivim poetiranjem na kraju, postižu i pesme „Drhtaj“ i „Rana“, u ovom ciklusu. S druge strane, autopoetičkom nizu naslovljenom „Poezija nastaje“, pridružuje se ovoga puta ne baš uspelo ostvarenje, pesma koja je, čini se, i bukvalno u procesu nastajanja. Ona nudi interesantne smernice, ali kao da ostaje negde na granici pesme, nedovoljno svedena, tako da ne uspeva da oživi ono osećanje za kojim autor traga.

U okviru ciklusa „Obala koju zapljuskuju slike“, nešto jasnija postaje slučajna predstava neba, ključna za ovu zbirku. Ako je čovek oblak, *košmar plavetnila* („O čoveku“), jasno je da nebo nije nešto nedodirljivo, visoko iznad. Ono jeste *naše*, ali ga postajemo svesni tek isključivanjem iz svih drugih sfera kojima svakodnevno plovimo. Zato je moguće da *iznad tla i iznad tla neba* bude isti prostor na ravnici stiha. Da bi se duh otvorio osmehnutom nebu, priznao mu da postoji, on mora da *išeta na obalu onoga što jeste* („Na obali“) i da prihvati sudbinu koju deli sa oblacima. Bio to mesec ili čovek posred neba, on mora sopstvenom svetlošću duha da greje lepu apstrakciju *našeg neba*. U ciklusu „Osmeh, akrobata“, ta će se apstrakcija pojačati teističkom crtom, razmišljanjem o stvaranju i o grehu. Slika ljudi kao mrava razmirelih u duši sanjara („Mravinjak, u snu“), upečatljiva je upravo zbog nemogućnosti onoga koji sanja da se seti sadržine svoga sna, dok sanjani ne uspevaju da spoznaju celinu u koju ih sanjar spleće. I odatle, sasvim prirodno, dolazi spoznaja da je čovek tajanstven koliko i Bog. Kada lirski subjekt pesme „Tajna“, poredeći Boga i čoveka, kaže – „Zato što je blizu, i otvoren,/ što ne stanuje u tajni,/ teško ga je prigriliti – sve doći/ tvorac pesme *Hleb i vino*./ Čovek se zatvara, sklanja/ od sveta i od samog sebe,/ sebe vidi kao kroz dvogled“, on ukazuje na još jedan vid čovekove (auto)mistifikacije i njegovog bega od lekovitog otvaranja svetu. Tako je i potraga za uzrocima sopstvene grešnosti, u pesmi „Psalam“, jedna beskrajna zapitanost koja se uvek vraća, bez odgovora, tamo odakle je i pošla, povlašćenom prostoru – jeziku. Pre tog povratka, jer tako je nazvan i poslednji ciklus Karanovićeve zbirke, moram pomenuti jednu od njenih najuspelijih pesama, naslovljenu „Dodir“. Nju čini suptilna, nežna slika konja u galopu koji juri tamnim nebom, ekvivalent one noćne ustreptalosti čula koja pokušavaju da razaznaju poreklo šumova i zvukova prenaplašenih sveopšt看 snom i tišinom. Tu je postignuta prava mera između nenametljivog, blagog efekta, otvorene, ne do kraja iscrpljene ideje i prizvanog osećanja.

Pre nego što pesmom „Povratak“ zaključi svoje putovanje kroz drugo, opipljivo nebo, pesnik daje još jedan uvid u unutrašnju rascepljenost modernog čoveka. Pesma „Zid“, tako, predočava neobičnu dijalektiku u ljudskom biću, koje je samo sebi i oblak i zid. Po-

kretač i prepreka, prisustvo i odsustvo, Sizif i kamen, rana i oštrica, varka i varani, sve to u sebi naporedo oblikuje onaj koji se čovekom predstavlja. Nit te spoznaje provučena je od prve do poslednje pesme zbirke i čini se da je upravo hinjena jednostavnost slike ili, bolje rečeno, njena jednosmernost, na nekim mestima tanji. S druge strane, zaokruženost vizi-je i sveža koncepcija otvaraju nove tematske sfere i pomeraju ona stalna, opsesivna pesnička pitanja. Drugačije je, u ovoj zbirci, Karanovićevo osećanje sveta, menja se i onaj udeo sumnje i pristajanja na dato, u subjektu i van njega. „Čovek, napokon, dolazi sebi“ („Povratak“), kaže pesnik, on se samo privremeno može pronalaziti u pomirljivosti i pokroviteljstvu okolnih fenomena. A pesmi se time, zasigurno, otvaraju neslućeni prozori.